

3 sierpnia 2021 r.

Komunikat UKNF dotyczący blokady rachunków bankowych w przypadku ogłoszenia upadłości konsumenckiej

Urząd Komisji Nadzoru Finansowego (UKNF) informuje, że z uwagi na odnotowane sygnały dotyczące kwestii związanych z dokonywaniem blokady i wypłatą środków z rachunków klientów, względem których ogłoszono postanowienie o upadłości konsumenckiej, przeprowadzono badania ankietowe na wybranej grupie banków mające na celu zidentyfikowanie stosowanych przez nie praktyk w tym zakresie. W ramach przeprowadzonego badania UKNF ustalił między innymi, że banki stosują niejednorodną praktykę w zakresie:

- bieżącego śledzenia treści obwieszczeń w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (MSiG) pod kątem ogłoszeń postanowień o upadłości konsumenckiej posiadaczy rachunków i dokonywania na podstawie takich obwieszczeń blokad rachunków;
- dokonywania wypłaty środków lub wykonywania innych dyspozycji posiadaczy rachunków, względem których ogłoszono postanowienie o upadłości konsumenckiej, w zakresie środków nie wchodzących do masy upadłości na podstawie art. 63 Prawa upadłościowego („Pr. Upadł.”).

Mając na uwadze rozbieżności dotyczące praktyk stosowanych przez banki w ww. kwestiach, UKNF prezentuje następujące stanowisko:

- 1) banki powinny na bieżąco śledzić MSiG (po 1 grudnia 2021 r. Krajowy Rejestr Zadłużonych) pod kątem obwieszczeń dotyczących ogłoszeń postanowień o upadłości konsumenckiej posiadaczy rachunków prowadzonych przez te banki i dokonywać na podstawie takich obwieszczeń niezwłocznych blokad rachunków;
- 2) banki powinny powstrzymać się z wypłatą środków znajdujących się na rachunku upadłego lub wykonywania innych dyspozycji upadłego dotyczących zablokowanego rachunku, do momentu otrzymania stosownej dyspozycji ze strony syndyka, chyba że na podstawie

posiadanych informacji są w stanie jednoznacznie ocenić, że środki znajdujące się na rachunku nie wchodziły do masy upadłości na podstawie art. 63 Pr. upadł.

Wskazane powyżej dwie rekomendacje są kierowane nie tylko do banków, ale również oddziałów instytucji kredytowych, a ponadto powinny być odpowiednio stosowane przez spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe.

Odnosząc się do pierwszego punktu, należy wskazać, że obowiązek publikacji obwieszczeń w MSiG dotyczących upadłości wynika z przepisów prawa upadłościowego oraz prawa restrukturyzacyjnego. Zgodnie z art. 455 ust. 1 Prawa restrukturyzacyjnego (dalej: Pr. restr.) w zw. z art. 5 Pr. restr. w zw. z art. 27 ust. 4 Pr. upadł. do dnia utworzenia Krajowego Rejestru Zadłużonych (pierwotnym zamysłem ustawodawcy było utworzenie Centralnego Rejestru Upadłości i Restrukturyzacji), obwieszczeń dotyczących ogłoszenia postanowienia o upadłości dokonuje się w MSiG. Ze względu na pandemię COVID-19 utworzenie Krajowego Rejestru Zadłużonych zostało przesunięte w czasie i ostatecznie Krajowy Rejestr Zadłużonych ma powstać 1 grudnia 2021 roku.

Z treści art. 206 ust. 3 Pr. restr. (który do momentu utworzenia Rejestru powinien być odpowiednio stosowany do obwieszczeń dotyczących upadłości publikowanych w MSiG) wynika, że: *„Od dnia obwieszczenia w Rejestrze [obecnie odpowiednio w MSiG – przyp. aut.] nie można zasłaniać się nieznajomością treści obwieszczenia, chyba że mimo zachowania należytej staranności nie można było dowiedzieć się o obwieszczeniu.”*

Natomiast zgodnie z art. 178 ust. 5 pr. upadł.: *„Po obwieszczeniu postanowienia o ogłoszeniu upadłości banki, w których upadły ma rachunki bankowe, sejfy lub skrytki, zobowiązane są zawiadomić o tym syndyka.”*

Z obu wyżej przytoczonych przepisów wynika, że banki powinny śledzić obwieszczenia dotyczące upadłości publikowanych w MSiG, i banki co do zasady nie mogą zasłaniać się nieznajomością obwieszczeń tam publikowanych dotyczących upadłości. Niewykonywanie tego obowiązku może rodzić po stronie banków ryzyko poniesienia odpowiedzialności wynikającej z art. 78 pr. upadł. zgodnie z którym: *„Spełnienie świadczenia do rąk upadłego dokonane po obwieszczeniu o ogłoszeniu upadłości w Rejestrze [odpowiednio MSiG – przyp.*

aut] nie zwalnia z obowiązku spełnienia świadczenia do masy upadłości, chyba że równowartość świadczenia została przekazana przez upadłego do masy upadłości”,

W zakresie drugiego punktu stanowiska, należy wskazać, że zgodnie z art. 75 Pr. upadł. upadły traci prawo zarządu majątkiem wchodzącym w skład masy upadłości, a tym samym *a contrario* należy przyjąć, że upadłemu pozostaje prawo zarządu tą częścią majątku, która nie wchodzi do masy upadłości. Oznacza to, że upadły powinien mieć możliwość swobodnego dysponowania środkami znajdującymi się na rachunku bankowym, nie wchodzącymi w skład masy upadłości.

Kwestią zasadniczą pozostaje zatem ustalenie, które elementy majątku wchodzi do masy upadłości. Co do zasady zgodnie z art. 69 Pr. upadł. skład masy upadłości ustala syndyk w spisie inwentarza, a ewentualne wątpliwości w zakresie ustalenia składu masy upadłości mogą zostać rozwiane przez sędziego-komisarza, na podstawie wniosku złożonego przez upadłego, wierzyciela lub syndyka zgodnie z art. 63a Pr. upadł.

Należy jednak zauważyć, że nie jest zabroniona, ani przez prawo upadłościowe, ani przez prawo bankowe samodzielna ocena przez bank pochodzenia środków na rachunku bankowym klienta i wypłata tych środków na zlecenie upadłego w przypadku uznania przez bank, że na rachunku znajdują się środki nie wchodzące do masy upadłości na podstawie art. 63 Pr. upadł.

Nie zmienia to jednak faktu, że w praktyce bank może nie dysponować odpowiednimi informacjami, ani możliwością ich uzyskania do tego, aby jednoznacznie ocenić czy środki znajdujące się na rachunku wchodzi do masy upadłości, czy też nie.

Dokonanie przez bank takiej oceny i ewentualna wypłata środków z rachunku bankowego na zlecenie upadłego klienta, w przypadku braku pewnych i jednoznacznych informacji o pochodzeniu oraz statusie tych środków, może rodzić ryzyko poniesienia przez bank odpowiedzialności za uszczuplenie masy upadłości na podstawie przytaczanego już art. 78 Pr. upadł.

Należy więc przyjąć, że w aktualnie obowiązującym stanie prawnym, ze względu na ryzyko poniesienia odpowiedzialności na podstawie wspomnianego art. 78 Pr. upadł., bank i inne nadzorowane podmioty powinny powstrzymać się z wypłatą lub przelewem środków znajdujących się na rachunku bankowym upadłego klienta do momentu uzyskania stosownej informacji od syndyka, chyba że z posiadanych przez nie informacji jednoznacznie wynika, że

na rachunku bankowym upadłego znajdują się środki nie wchodzące do masy upadłości. Taka sytuacja może mieć miejsce na przykład, jeśli z przedłożonych przez upadłego dokumentów, tytułów przelewów oraz danych podmiotu dokonującego wpłaty środków, bank jest w stanie jednoznacznie ustalić, że środki, które wpłynęły na rachunek stanowią świadczenie niewchodzące do masy upadłości.

Niezależnie od wyżej omówionych dwóch zagadnień, należy zauważyć, że nie we wszystkich bankach, do których skierowano zapytania, obowiązywały procedury normujące zasady współpracy z syndykiem w przypadku upadłości konsumenckiej, co może mieć negatywny wpływ na szybkość postępowania banku w przypadku upadłości konsumenckiej klienta. Posiadanie przez wszystkie banki procedury w tym zakresie miałyby pozytywny wpływ na jakość świadczonych usług i szybkość postępowania banku.

Zdaniem UKNF taka procedura powinna przewidywać termin, w którym bank ma obowiązek zawiadomić posiadacza rachunku o dokonanej blokadzie i jej przyczynie. Dodatkowo takie zawiadomienie mogłoby zawierać pouczenie dla posiadacza rachunku w zakresie kroków jakie klient może podjąć w celu uzyskania dostępu do środków, które zgodnie z art. 63 Pr. upadł., nie wchodzą do masy upadłości, a których bank nie może wypłacić, ze względu na brak wystarczających informacji do określenia ich pochodzenia.

Za pożądane należałoby uznać również, aby banki w takiej wewnętrznej procedurze doprecyzowały obowiązek poinformowania syndyka o należących do upadłego rachunkach, wynikający z art. 178 ust. 5 Pr. upadł. poprzez wskazanie w procedurze krótkiego terminu takiego powiadomienia.

Za wskazane należałoby również uznać, aby bank informując syndyka o rachunkach dłużnika, zwracał się do syndyka z zapytaniem, w jakim zakresie upadły może korzystać z rachunku i czy na rachunku znajdują się środki nie wchodzące do masy upadłości, wskazując jednocześnie, że bank wstrzyma się z wykonywaniem jakichkolwiek dyspozycji upadłego w zakresie środków na rachunku, co do których bank nie ma pewności, czy nie wchodzą one do masy upadłości.

Szybkie poinformowanie posiadacza rachunku oraz syndyka jest o tyle istotne, że dokonana blokada rachunku, może pozbawić upadłego podstawowych środków do życia, co stoi

w sprzeczności z treścią i celem wprowadzenia art. 63 Pr. upadł., który ma na celu pozostawienie upadłemu podstawowych środków do życia w czasie trwania postępowania upadłościowego.

UKNF oczekuje, że banki i inne nadzorowane podmioty dokonają oceny stosowanych przez siebie praktyk związanych z blokowaniem oraz wypłatą środków z rachunku klienta względem, którego ogłoszono upadłość konsumencką oraz podejmą działania w celu ujednolicenia w tym zakresie swoich praktyk.